

Текст који следи иницијално је написан да се идеје аутора изложе на научно-стручном скупу „СИМНОД-2011“. Пошто није постигнута примарна намера, аутор је вољан да о изнетим ставовима полемиче са академском заједницом посредством Војног дела.

Уредник

ОПШТА СТРАТЕГИЈА ИЛИ СТРАТЕГИЈА ДРЖАВЕ – НАЦИЈЕ

Душан Вишњић*

– Суштина –

Филозофија има лоше мишљење о политици. Сматра је немилосрдном, неморалном, прагматичном борбом за власт, у којој један човек и друштвена група настоје да друге људе и друштвене групе сведу на пуке објекте. Следи питање: Да ли би се у будућности политика као таква могла превазићи и под којим условима би се друштвени односи и процеси могли регулисати на начин који више није политички у традиционалном смислу речи?

На постављено питање нудим следећи одговор: Политика би могла бити превазиђена у будућности општом стратегијом (стратегијом државе – нације), јер се фундаменталним, теоријским истраживањем, односно критичким преиспитивањем, дошло до истинске стратегије у духу одабраног идеала. Идеал је био дискурзивно стратегијско мишљење. То мишљење је посредан, неинтуитиван увид у целину фундаменталних интерних и екстерних процеса у односима једне државе са самом собом (нацијом, друштвом) и са другим државама. Право, реално знање је знање конкретних целина, тоталитета, јер су они истина. Али, заблуда је мислити да се они могу разумети једним мисаоним актом. Непосредна визија тоталитета имала би смисла само као хипотетичка апстракција која је усмеравала процес мишљења све до окончања истраживања.

Када кажемо „држава“ увек мислимо на државу уопште, њен теоријски појам. Држава је субјект стратегијских релација: онтолошки (носилац стања, својстава и деловања), епистемолошки (услов спознаје стратегијске стварности) и аксиолошки (одређује уставом највише добро нације). (Дунав није субјект. Кад кажемо *Дунавска стратегија* треба је читати: немачка идеја обнове унеколико измењене Аустроугарске монархије. Опрез је мајка мудрости.)

* Др Душан Вишњић је пуковник у пензији.

Први чинилац стратегије су релације које интегришу све остале: сукобљености (бенигне и малигне) моћи и силе државе (укључује се и умност стратега и стратегијста), вредности и потребе, односно интересе као потребе сведене на похлепу, док су пети чинилац (не и по значају) стратегијска знања.

Ако „поделимо“ општу стратегију (као појам) по обиму она ће остати појам рода стратегија, дакле општа, а све остале функције државе и друштва биће посебне, од којих ће неке сложеније имати више-мање појединачних стратегија. Том поделом стиже се до полистратегијског система опште стратегије, којим се баве тимови експерата за: информације, дипломатију, економију, политику, право, технологију, демографију, културу, образовање, војску, конфесије и др.

Кант је дефинисао *систем* као јединство различних спознаја у форми једне идеје. Идеја која интегрише посебне стратегије јесте идеја највишег добра (*summum bonum*) или интереса (грамзиви, похлепни не хају за највише добро). Највише добро код етички оријентисаних је здраво друштво. *Summum bonum* је скоро синоним за Блохово „оно што настаје“ или краће „постајуће“.

Аутономне државе (делују по својим законима) и аутотеличне (делују према својим циљевима) имају у виду само интерес, док хетерономне и хетеротеличне државе (трећи свет), премда вербално имитирају државе гравитационе центре планетарне и континенталне моћи говорећи о интересима, често и немају никакву идеју доктринарног модела полистратегијског система и тако се одричу веома важног метода поправљања сопственог положаја. Знање је моћ.

Стратегија је аутентичан случај Кантовог система, јер интегрише све стратегијски релевантне посебне стратегије, поред оних које функционално припадају наукама одбране и све остале, јер отаџбина се брани и књигом, и хлебом, и песмом...

Стратегија је системски напор теоријског ума стратегиста (мислилаца стратегије) и практичног ума стратега (реализатора стратегијских планова посебних стратегија) да осмисле живот државе – нације како у целини тако и у посебним областима стратегијског мишљења и деловања. Реч је о најодговорнијем облику критичке друштвене науке који, никад није као политика, покидао везе између знања и морала, односно између истине и етичких вредности.

Утопијски карактер стратегије не може бити доведен у питање. Међутим, реч је о Блоховој конкретној утопији као јединству знања, процеса и наде, утопији која је носилац општељудских етичких вредности које противрече постојећем (пре свега све власти политике) и омогућују његове промене.

Стратешка пракса утемељена на стратегијским знањима аутентичан је стваралац историје државе – нације.

Искусвена теорија стратегије отргнута од заборава, лексички осавремењена и обогаћена новим категоријалним апаратом, досегла је до елементарног дискурса и постала поуздано упориште за објашњење посебних стратегија, њихова матична дисциплина.

Основна сврха теорије опште стратегије јесте постизање оптималне ефикасности стратешке праксе, уз задовољавајући ниво контроле стихијности стратегијских процеса, како сопствених тако и свих оних који би могли да утичу на стратегијску стварност државе – нације. За понуђени концепт опште стратегије отворен проблем су посебне (појединачне) стратегије, односно оне којима се (чијим посредством) актуализују сврхе стратешких делатности, јер само оне могу доћи до исказа који регулишу норме практичне делатности.

– Разрада –

Држава – нација је сувише значајна творевина да би била препуштена само политичарима.

Филозофија је родно место свих наука, па тако и опште стратегије. Филозофија је целовита, рационална и критичка свест човека о свету у којем живи и основном смислу његове делатности. Она тежи да превазиђе све границе које је човек сам себи поставио: границе струке, специјалности и професије (општа стратегија је у томе прати). Основно обележје филозофије, као врсте знања, јесте трагање за истином. Она се бави тоталитетом највише општости – универзумом, апсолутним духом (Хегел), а општа стратегија (даље ћемо изоставити реч „општа“ јер је јасно да нема ништа општије од стратегије без конотације) бави се тоталитетом уже општости од филозофског, државом – нацијом као системом (ако је таква). Реч је о држави – нацији уопште, онаквој како је дефинисао Макијавели (користио је само реч „држава“): „Држава је апстракција, заједнички именитељ на који се све државе могу свести по одбитку онога што их конкретно карактерише“. Кант је дефинисао систем као јединство различитих спознаја под једном идејом, што бисмо могли довести у везу са настојањем филозофије да „превазиђе све границе које је човек сам себи створио“. И стратегија има то својство: трага за истином, а истина је целина, систем.

Дакле, принцип тоталитета заједнички је за филозофију и стратегију, из чега би било погрешно закључити да је стратегија исто што и филозофија. Реч је о једној чињеници друге природе: према заједничком својству – принципу тоталитета општа стратегија потиче из теоријске филозофије, али то не значи да је и сама та филозофија, јер она се бави системом који, аналитички рашчлањен на структурне елементе, омогућава, након њиховог истраживања, синтезу добијених резултата на вишем нивоу конкретности. Друкчије речено, ми општу стратегију видимо као примењену теоријску дисциплину чије место је међу практичним дисциплинама филозофије какве су (пре свега) етика и естетика.

Умност је, неоспорно, битно обележје филозофије, али и стратегије. Ипак се те области људског знања разликују, бар у мери разлике теоријске филозофије и практичне филозофије која није мала. Стратегија је подручје умности и не бави се непосредним искуством него разумски сређеним појмовима уносећи више јединство у њих. Умност стратегиста и стратега најближа је *Phronesis* – практичној мудрости, као основној људској врлини (описно ју је истакао Сун Цу у „Умећу ратовања“). *Phronesis* укључује: знање врлина, способност логичког закључивања од општих начела до суда у специфичној ситуацији, али, исто тако, и снагу воље да се учини оно што из тог суда следи у пракси.

Филозофија науке формулисала је, имплиците, операционални принцип који бисмо могли назвати „припадност неке (нове) теорије одређеном систему“. Идеја да ниједан исказ, формулација закона или целовита теорија не може имати одређени смисао нити се може прихватити као истина док се не одреди [...] систем коме припада, имала је револуционарни ефекат на науку у целини [...] Из ње следи да свака чињеница има своје теоријске претпоставке [...] да теоријске расправе имају смисла само ако се утврде референцијални оквири сваког од опонената, односно теоријске 'парадигме' чије су претпоставке имлицитне у његовом мишљењу. Таква релативистичка оријентација је постала моћно оружје против идеолошког и верског

догматизма, расизма, војничког доктринарства, академске ауторитарности, свемоћи политике и арбитранности власти“ (уз мање измене, М. Марковић том IV, стр. 63, Изабрана дела). Стратегија, дакле, има своје „родно место“.

Зашто користимо синтагму „држава – нација“? Из следећих разлога: (1) Нема државе без нације. „Нацију имају и САД у којој, вероватно постоји, бар понеки припадник било које нације досад регистроване на нашој планети“. Могло би се рећи да су Американци ставили знак једнакости између „нације“ и „држављанства“. Али, ако нема државе без нације постоје нације без државе, буквално. Такве нације живе *Histori calamitatum* (историју невоља). (2) Постоје државе које „забораве“ нације, сем тренутка кад су им „потребне“. (3) Није мали број оних држава које изневере неке важне одредбе (ненаписаног) друштвеног уговора. (4) Једна од основних сврха савременог глобалистичког опресивног похода, засад, на „слабе тачке“ наше планете, јесте денационализација, национално обезличење човека, стварање генетски модификованих идиота, робова 21. века. (5) Синтагму „држава – нација“ преузео сам од француских мислилаца који виде нацију као неуништуиву структуру људског друштва која траје миленијумима и остаће, убудуће, битна чињеница интернационалног живота.

Историчност стратегије?

Не верујем да би било препоручљиво не користити се овом приликом и указати на једну од веома битних заблуда, у науци уопште. Реч о историји има филозофија науке. „Истраживање прошлости делимично се конституисало као посебна наука – историја. Међутим, статус историје као науке није довољно јасан. Кад тежиште ставља на описивање економске, политичке или културне прошлости, она је више или мање једнострана и, строго узев, нема ни право да се зове историјом. Међутим, кад прошлост обухвата целовито и кад се не ограничи само на описивање већ и на анализу, објашњавање и критичко оцењивање прошлости – она се више и не може сматрати једном посебном науком поред других, већ постаје моменат сваког научног истраживања. Другим речима историја тежи да се идентификује са науком уопште: свака наука би на једном вишем нивоу свог конституисања морала да развије и историју свог предмета и историју саме себе као науке“ (М. Марковић том VIII/297).

Руски филозоф Е. В. Иљенков формулисао је изванредну дефиницију науке уопште (IV том избраних дела академика Марковића стр. 414) из које се може издвојити, *ad hoc*, следећи исказ: „Право, реално знање је, даље, историјско, јер се суштина данашњих појава може открити тек у њиховим првобитним простим елементарним облицима који су се појавили као случајности, као изузетак од правила у прошлости, а који су већ тада, као у Ђелији, носили у себи све противречности развијених облика“.

Тај исказ Е. В. Иљенкова илуструју, бар две, историјске темпоралне коинциденције. Прва се догодила у 4. веку пре н. е. на евроазијском континенту (Европа је, ипак, само полуострво тог континента, али нећемо се бавити даљим рангирањима). Савременици са две супротне стране Евроазије – Александар Велики и Сун Цу стратегијски су делатници различитог профила, први је стратег, други стратегиста, први је, дакле, војни стратег, а као цар и стратег државе (Грчке), а други, пре свега, мислилац стратегије и генерал. (Једна дигресија: да ли ћемо се и надаље питати: шта је било „прво“ хришћанско „реч“ или Гетеово „чин“?).

Царев учитељ логичког и државничког мишљења био је, нико други до Аристотел, а војностратегијског резонувања искусни војсковођа, његов отац, Филип Македонски. Талентованом Александру било је то довољно за успешну контролу како интерних тако и екстерних стратешких процеса који одређују стратешку стварност Грчке и да донесе одлуке због којих ће, с правом, понети атрибут – „Велики“. Е. В. Иљенков био је у праву, и то не само због поменутог историјског догађаја који потврђује његову тезу већ и из једног ширег аспекта: Хегел је идентификовао појам „филозофије“ са целокупном њеном историјом. Зашто би се појам „опште стратегије“, у једном таквом методолошком приступу третирао друкчије од појма „филозофије“?

Док је грчки цар учио, затим и ратовао да би ојачао Грчку ујединивши је, у ратном походу на исток обезбеђивао је Грчку споља од традиционалних непријатеља, ширио грчку културу и бавио се градитељством (Александрија), дотле је на далеком истоку Сун Цу стварао „Умећа ратовања“ (у оригиналу „Тринаест поглавља“) које је савремена кинеска интелектуална елита сврстала међу двадесет најзначајнијих дела кинеске културне баштине.

Сун Цу није могао познавати „филозофију науке“, јер је тада није било, као ни методологије. Али, снагом сопственог ума уочио је чињеницу да је држава објект стратегије или, како би то рекли савремени филозофи науке – „тоталитет“ од кога ваља поћи у размишљање о стратегији. На почетку „Умећа ратовања“ Сун пише: „Рат је од животне важности за државу; то је подручје у којем се решава бити или не бити, то је стаза која води у сигурност или пропаст. Зато је нужно добро га проучити“. Када Сун Цу помиње државу нема сумње у то да мисли на државу уопште; њен теоријски појам, што се може закључити скоро из сваког дела „Умећа ратовања“. Његово размишљање је умно, односно веома апстрактно и концизно, на основу чега можемо посредно закључити да се у истраживању и умовању ослањао на разумски сређене појмове и доводио их до степена јединства различних спознаја под једном идејом, односно до оригиналног системског знања стратегије. Дакле, утемељивач опште стратегије „пронађен“ је. Још би само требало обезбедити кинески оригинал „Умећа ратовања“ и превести га на српски језик без посредовања енглеског језика. Нисам уверен у способност англосаксонаца да разумеју суштину стратегије на основу превода извесног Семјуела Грифита (1963. године), тим пре што се може закључити да не разликује стратегију од доктрине. Бар једно комплетно дело кинеске културе требало би да има Србија. Дакле, Е. В. Иљенков је био у прву: право стратегијско знање је и историјско, оно често потиче из веома давних периода човекове историје тотализације.

Темпорална коинциденција стратегијске праксе и стратегијске теорије не само да није случајна, већ је, вероватно, законита. Зато „дилему“: шта је било „прво“ реч или дело (чин) можемо уврстити у софизме нове ере.

Другу илустрацију временске подударности стратешке праксе и стратегијског мишљења можемо назвати формалистичком иако је до ње дошло приближно двадесет и један век након прве која, у то време, није могла бити непозната. Реч је о истовременој појави уставотворности и стратешке праксе. Уставотворци су заказали у стратегијском размишљању, случајно или намерно – изоставили су *telos* (сврху). „У друштвеној историји ми немамо пред собом ствари већ појаве у којима је објективирана нека сврха. Довести до свести ту сврху [...] значи не само разумети смисао историјског процеса (показати свету за шта се бори) [...] већ и утврдити социјалну истину. Тај имплицитни *telos*, тај непотпуно остварени идеал, тај недовршени рад прошлости

– постаје норма критичког оцењивања актуелне друштвене стварности. Истина једног друштва биће степен његове адекватности тој норми.“ (М. Марковић IV/179).

Један од најпрецизнијих критеријума сврставања државе је *telos*. Према том критеријуму државе се могу сврстати у: (1) аутотеличне и (2) хетеротеличне. Прве делују у складу са сопственом сврхом, друге су принуђене да се подвргавају туђим сврхама, у већој или мањој мери. Прве, по правилу, као (необелодањену) сврху имају интерес (потребе сведене на похлепу), а друге могу објективно имати *summum bonum*, тј. највише добро државе – нације или одређеније: здраво друштво (ма шта под тим појмом подразумевали), оствариво у складу са објективним могућностима конкретне државе.

Додајмо реченом и веома значајно Фромово упозорење: сваки субјект мора да има (1) простор оријентације и (2) објект (предмет) поштовања. Наша народна изрека гласи: с ким си такав си. Сопственим фундаменталним релацијама с другим сличним ентитетима и са самом собом, држава – нација „одређује“ сопствени простор оријентације и тако стиче позицију субјекта стратегијских односа одређеног ранга. Што се „објекта“ (предмета) поштовања тиче, требало би да га одреди устав како је претходно речено.

Али, када је реч о Сун Цуу и „његовом“ схватању улоге државе „у рату“, морам изразити сумњу у коректност „преведеног превода“ речи „рат“. Сун је знао да је велика заблуда мислити како је стратегија неопходна држави само у рату (а још је већа заблуда да, сем војне, других стратегија нема). Биће да је пре реч о „сукобима уопште“, па и о рату као екстремном облику малигног сукоба, јер већ у „миру“ (стакње између два рата, „Платон“) постоје виртуелни и реални сукоби, бенигни и малигни, а САД имају „мирнодопски рат“ у својој класификацији ратова (ако га, у последњу деценију и по, нису „избрисали“ из евиденције).

Нешто више о „тоталитету“

Филозофски посматрано држава је тоталитет (целина, систем), али не онај опште-филозофски универзум или Хегелов апсолутни дух, него тоталитет уже општости. Методолошки, држава је објект стратегије, али и субјект стратегијских односа. О каквој (којој) ужој општости је реч? Објект је држава – нација као целина, али не и у целини, већ само њене фундаменталне интерне и екстерне релације којима се она идентификује.

Тоталитет је, заправо, филозофско-методолошки принцип, одређеније дијалектички принцип, јер се дијалектика супротставља сваком мишљењу света које карактерише парцијалност, једностраност, трајна дисперзија целине у делове без напора враћања целини на неком вишем нивоу конкретности. Другим речима, дијалектику, а са њом и стратегију, суштински карактерише начело целовитости. Цела историја је схваћена као процес тотализације, односно уважавања оних тековина негдашњих цивилизација у којима има елемената универзалног људског садржаја. Пуно значење једне историјске појаве, каква је на пример држава, чијој стратегији тежимо, може се схватити само ако ту појаву схватимо као елемент једне шире историјске целине којој држава припада, а она, као систем, припада системски неуређеном свету који нема никакву сврху, Кантов празан појам, јер се није доказао у односу са неким сличним ентитетом, нити у односу према самом себи, својим субцелинама, сем крематистички.

Тоталитет се не може непосредно схватити једним јединим непосредним актом. Непосредна визија тоталитета може имати смисла само као хипотетичка апстракција која треба да остане увек присутан оријентациони оквир приликом истраживања. Аналитичко рашчлањавање целине (државе), односно почетне апстрактне смисаоне целине и истраживање структурних елемената омогућава њихову синтезу на вишем нивоу конкретности (Михајло Марковић). Одређеније речено: све функције државе –нације научно су утемељене. Истраживањем историје функција долазимо до појма тих наука које чине теоријску основу посебних (појединачних) стратегија. Само посебне и појединачне стратегије могу доћи до исказа који формулишу норму практичне делатности а *phronesis* стратега спровести их у дело и тиме допринети највишем добру државе – нације.

Да ли је стратегија државе – нације уопште наука и у чему је разлика између ње и доктрине било које конкретне државе? Општа стратегија је наука у развоју. Њен највећи недостатак је недовршеност, јер сам ја као јединка могао једино да уопштено најавим „полистратегијски систем државе – нације“, али не и да структурирам сваку посебну стратегију, сем војне. Зато предлажем покретање државног, научно-стручног пројекта на поменутој тему, јер се из кризе не излази празним обећањима, већ научним знањем, односно истином о сопственој стратегијској стварности и решавањем идентификованих фундаменталних проблема. Засад је општа стратегија, изузев поменутог недостатка, конституисана на задовољавајући начин, јер има: (раније поменути) (1) објект, (2) предмет стратегије, (3) методе и технике истраживања, те (4) сврху и место стратегије у систему наука и животу нације.

(1) *Објект опште стратегије* није ништа друго него раније поменути тоталитет – држава, и то она како ју је око пре пола миленијума видео, односно дефинисао Макијавели. Држава – нација не у целини, већ као целина фундаменталних интерних и екстерних релација; чији је она истовремено и субјект. Реторичко је питање може ли објект „наука одбране“ бити нешто друго сем државе – нације?

(2) *Предмет опште стратегије?* Предмет једне науке није део објективне стварности „по себи“. Предмет целокупне науке јесте проблематика човековог односа према свету. Предмет науке нису ствари и процеси као такви, већ проблеми који се у вези с тим стварима и процесима постављају пред стратегисте и стратега једне државе, у светлости практичних потреба државе – нације, те претходних знања и методолошких инструмената којима располажу стратегија и стратегисти. Стварност за државу – нацију, поједини њени елементи представљају конститутивне елементе одређене групе проблема која је предмет науке (теорије) зване општа стратегија државе – нације. Група проблема државе – нације у којој има нешто инваријантно чини предмет опште стратегије.

Због недовршености стратегије, одсуства њене практичне провере, до које није могло доћи из објективних разлога, није било могуће теоријски развити полистратегијски систем без којег нема ни исказа који формулишу норму практичне делатности. Та недовршеност отвара питање научног статуса опште стратегије у овој фази њене спознаје.

Све оно што претендује да буде наука мора садржавати бар неке од следећих елемената (иначе могућих носилаца првенствено теоријских проблема стратегије, за разлику од чинилаца стратегије као исходишта практичних проблема државе – нације): језик стратегије; искуствене чињенице, ставове којима се утврђују опште структуре и релације, методе истраживања, исказа који формулишу норму практичне делатности нема (због наведеног разлога), начин организовања чињеница; филозофских претпоставки концепције стратегије и историја стратегије.

Филозофија науке не бави се наукама у настајању, научно неутемељеним, незрелим наукама, али, она ће ипак рећи: „Често се питање да ли је једна наука конституисана представља у бивалентном облику, као да се на њега мора одговорати са да или не. Дијалектичар који би дозволио могућности и да и не био би ближи истини“ (М. Марковић). То дијалектичко становиште прихватљиво је за општу стратегију. Ипак је она наука релативно лако надокнадивих недостатака.

Стратегијска стварност државе основа је њене укупне стварности. Чиниоци те стварности су: интерне и екстерне релације, сукобљености, моћи и силе, највише добро нације и стратегијска знања. Ти чиниоци су конститутивни елементи оне групе проблема које смо претходно, можемо рећи, условно назвали практичним. Та стварност није само оно што је реално дато у простору и времену, него и оно виртуелно, то јест потенцијално у односима држава – сукобница. Синтагми „стратегијска стварност“ можемо дати следеће значење: стратегијска стварност државе нације материјални је корелат наших истинитих ставова о њеним фундаменталним, интерним и екстерним, релацијама и позицији у свету.

(3) *Концепција основних, општих метода стратегијских истраживања* разликује се посве од концепције истраживања било које друге науке. Штавише, једну од две опште методе стратегијских истраживања не помиње ниједна доступна нам методологија. Суштина методе може се одредити као поступак којим се на основу претходног знања о предмету науке долази до даљег, потпунијег знања. У том смислу метода претходи науци. Али, исто тако, она се користи у науци, тј. саставни је део науке. Та дефиниција методе науке била је неопходна да се уочи разлика између метода истраживања стратегије, с једне стране, и концепирања метода стратегијских истраживања, с друге стране.

Може се рећи да су методе научног сазнања и научног истраживања заправо систем регулативних принципа делатности. То је, дакле, систем принципа којима се руководимо у мисаоном, теоријском освајању стварности. У мисаоном освајању стварности стратегисти и стратези требало би да се користе са два основна, општа система регулативних принципа: (3.1) стратегијским узроковањем и (3.2) стратегијским предвиђањем. О томе да је филозофија родно место стратегије најубедљивије говоре искази о филозофским претпоставкама концепције стратегије, како они досад забележени, тако и они који следе о методи стратегијске узрочности и стратегијског предвиђања.

(3.1) Узрочност је основни, највиши принцип рационалног објашњења света, тврди филозофија. Ослањајући се на специфичности критичке друштвене филозофије и критичке друштвене науке, релевантне за спознају стратегијске узрочности, те спознату природу стратегијске стварности, настојао сам да докучим стратегијске принципе рационалног објашњавања могућих стратегијских збивања. Узрочност је однос узрока и ефекта; краће, узрочност је константна веза. Узрочност је и делатност произвођења једне појаве од стране друге. Узрочност је увек искуствено-мисаоно-практично питање, а не чисто искуствено. Стратегијска узрочност је посебан тип друштвене узрочности, али о тим посебностима неће бити речи овом приликом, јер нас првенствено интересују филозофске претпоставке концепције општестратегијске узрочности. Стратегија као неразвијена наука не може се одрећи узрочности, јер нема сопствених стратегијских закона. Уместо принципа *causalitatis* користимо се аксиомом стратегијске узрочности у значењу да се стратегијске појаве дешавају по закону повезаности узрока и ефекта. Тај аксиом је само једна методолошка одлука, јер се из њега не може дедуковати општа стратегијска узрочност.

Идући посредним путем до релевантног одговора, долазимо до човека, његових заједница и институција. Пођимо од Фромовог чувеног питања: „Да ли је човек једна врста“? Сам Фром даје одговор тврђом да човекова људска природа чини човека нечовечним. Човекова нечовечност суштински је крематистички утемељена, а на њеној основи развијена је малигна агресивност политички организованих друштава званих државе. Човек је једини примат масовни убица који при том чину осећа задовољство. Говорећи о реактивној (бенигној) агесији Фром ће указати на битну природу човека да не реагује само на непосредне опасности већ и на такве које може замислити као будуће догађаје. Реч је о способности предвиђања те тако значајне стратегијске делатности. Мишел Фуко ће рећи да је цивилни друштвени поредак у основи и у својим битним механизмима – борбени поредак. Сведоци смо свеопште опресивне функционализације и оних друштвених и државних делатности које су одувек сматране изразито мирољубивим. Било би занимљиво дознати како се данас предаје етика широм света када изостају масовнији протести интелектуалаца против лажи стратешких размера иза којих следе малигне агесије „јединог господара света“ против хетеротеличних држава, с познатим катастрофичним хуманитарним последицама. На Западу се истином одавно тргује, јер је „заборавио“ (ако је икада знао и прихватио) Хегелово упозорење да истина нема цену. Свет никада није био у већем стратешком хаосу (нереду) пре успостављања тзв. новог светског поретка.

Живимо у ери глобализма у којој је човечанство вавилонска кула (збрка, хаос) битно различита од социолошког појма „заједница“. Напротив, јер глобализам је чедо нацифашизма. За разлику од глобализације као скупа релативно бенигну планетарних процеса, овог или оног типа, глобализам је малигно-опресивни (тлачитељски, затирачки, тиранијски), планетарни, световно (висока технологија САД) верски (духовни терор, како каже амерички мислилац Хук: католицизам је најстарији и највећи тоталитарни поход у историји), с циљем „сједињавања“ са остатком човечанства онако како се „удружују“ коњаник и коњ, односно „остатак“ планете учинити објектом свеколиких манипулација и тако постати истински господар (власник) Земље.

(3.2) Стратегијско узроковање и стратегијско предвиђање су нераскидиво повезане научне методе у непрекидном процесу научне спознаје бити стратегијске стварности и решавања конкретних реалних, али и виртуелних проблема државе –нације. Свест стратејиста и стратега није само рефлексивна него и пројективна. Пројективност стратејиста заснована је на појмовној анализи и уочавању општих правилности промена стратегијске стварности. Пројективност је суштинско обележје стратегије, обележје без којег стратегија губи смисао постојања. Без стратегијског предвиђања и планирања будућности опстанак државе – нације у постојећим околностима постаје све мање извезтан. Блохово дело „принцип нада“ са терминима који означавају оригиналне појмове теорије могућности, незамењива је теоријска основа стратегијског предвиђања. „Како ли се често нешто приказује таквим да може бити!“ Или, да може бити другачијим него до сада, па се стога може и на томе поради. Али, само то не било могуће без могућега у себи и пред собом. *Sapienti sat!* Мислити стратегијску будућност државе не би могло да значи ништа друго него предвидети стање њене стратегијске стварности у неком будућем времену на основу егзистирајућих могућности. Добра теорија предвиђања мора узети у обзир сва релевантна емпиријска и теоријска знања о стратегијској прошлости и садашњости која представљају ефективна ограничења с обзиром на поље замисливих могућности, јер и најуврљивије предвиђање може пасти у воду ако се не узму

у обзир моћне субјективне силе, они појединци који имају право одлучивања, чак и о судбинским питањима нације. Будућност једне стратегијске могућности је варијабилна и зато њена теорија мора бити вишезначна. У предвиђању будућег стања стратегијске стварности користе се модели сукобљености стратегијских субјеката ради предвиђања ефеката по неко добро нације. Моделовање је у односу на предвиђање посебна метода у стратегијским истраживањима. На крају, за стратегијско предвиђање можемо рећи да је то омеђивање стратегијске стварности једног стратегијског сукобника у будућности када је његова стварност позната у садашњем моменту.

(4) *Шта рећи о концепцији опште стратегије и њеног места у систему наука?* Премда је општа стратегија постојала, на овај или онај начин, у пракси односа држава од најранијих времена до данашњих дана, она се тек овим радом јавља у теоријској форми. Стратегисти (најзаступљенији су, сасвим очекивано, војни) наслућивали су, неки чак и помињали синтагму „општа стратегија“, а Бофр је стигао до класификације стратегије, али нико од њих, па ни Е. М. Ерл, није учинио одлучујући корак ка њеној суштини. Општа стратегија је нова врста практичке филозофије, која се, за разлику од етике и естетике, не бави односом јединке према јединки, јединке према друштву и самој себи, него односом стратегијског субјекта према самом себи (сопственим подсистемима) и према другим себи сличним субјектима. Стратегија државе је трајни, систематски напор теоријског (стратегисти) и практичног (стратези) ума да се осмисли живот једне државно организоване националне заједнице као целине. Резултат тог напора је теоријски систем истинитих, објективно заснованих исказа, адекватних општој стратегијској стварности, то јест, оном формалном структурално идентичном у бескрајној варијабилности искуствених стратешких садржаја.

Основна сврха теорије опште стратегије јесте постизање што веће ефикасности стратешке праксе и остварење оптималне контроле над тенденцијом стихијности стратешке праксе. Зато је крајњи циљ и овог истраживања сазнање које објашњава узроке стратегијских збивања и предвиђа стратегијске догађаје. Сваки одговор на досад постављена питања отвара нове сумње и дилеме, а то је у науци пут њеног развоја, кретање ка клубу зрелих наука, што је не мање важна сврха од претходно наведене. Стратегијска теорија јавља се, у извесном смислу, у функцији самосвести према друштвеној свести једног субјекта стратегијских односа. Да би таквој улози она (та теорија) могла бити адекватна, у складу са идеалом – дискурзивним мишљењем – не може бити нити сме остати у равни ниједне стручне парцијалне науке, него правог реалног знања о конкретной смисаоној целини каква је стратегијска стварност државе. Општа стратегија мора бити умно критичко знање изражено синтетичким појмовима, јер је темељно знање оне области делатности стратегиста која је одлучујућа за преживљавање и живот државе – нације. Стратезима је неопходна таква теорија која ће бити окренута спознаји односа оних процеса стратегијских ентитета којима припада димензија будућности. Теорија стратегије не би никад смела да падне у голи емпиризам. Премда теорија опште стратегије не може бити довољно егзактна, јер се бави односима макродруштвених, фундаменталних процеса, ипак она може бити објективна, плодна и конкретна. Иако је целовита, теорија опште стратегије, из перспективе зреле науке, недовољно је разуђена. Без фундаменталног теоријског истраживања, општа теорија стратегије остала би непознаница, предмет научне вулгаризације, осуђена на стагнацију.

Реч-две о доктрини. За разлику од научних теорија и система у које спада и стратегија, у појму доктрине није нагласак на утврђивању објективне истине која би имала општедруштвени карактер, већ ослонцем на теорију стратегије као најпоузданији инструмент контроле туђег и сопственог искуства, и оцену сопствене стратегијске стварности, на повезаном излагању једног становишта (програма) које има непосредни практични значај. Све примењене науке имају сопствене доктрине (медицина, машинство, шумарство...), али их не означавају тако. Квазистратегије нису ништа друго него научно неутемељене доктрине аутотеличних држава које су од Клаузевица „научиле“ само да је најбоља стратегија бити довољно моћан уопште и у посебним областима. Слично поступају и хетеротеличне државе које нису „заинтересоване“ за научни приступ и најбоље решење је видети како то раде САД, па по узору на њих сачинити нешто своје не схватајући при том да свака капа не иде на свачију главу.

Оно што у теоријским разматрањима називамо полистратегијским системом, у ранијим доктринарним поставкама (СФРЈ) означавали смо синтагмом „систем одбране“. Убудуће би то требало звати „доктринарни модел полистратегијског система“ државе „А“, „Б“... дакле, неке конкретне државе. Тај систем нема ништа заједничко са тзв. ОНО и ДСЗ негдашње СФРЈ, јер захвата све темељне функције државе „А“, од које зависи њен опстанак и прогрес.

Усмеравање државе – нације. Претходни текст у целини је посвећен питањима како да једна држава – нација прокрчи себи пут до највишег сопственог добра (вредности), у нашем случају до здравог друштва, ма шта подразумевали под појмом „здрово друштво“. Само „усмеравање“ је подједнако тежак филозофски, научни и практични проблем.

Знамо ли колико врста капитализма је било, које данас егзистирају, којој смо најближи, како изаћи из кризе, итд. Питајмо се и даље: како обезбедити да се друштво као целина креће пуном свешћу о томе куда иде, које опште сврхе ваља достићи и како, када је познато да свака општина „има право“ да се слободно оријентише, према сопственим сврхама. Како решити једно од суштинских ограничености капитализма – његову стихијност и анархичност, јер је такво друштво, због одсуства планирања слично несвесној природи, далеко од хуманизованог.

Крајње је време да се усмеравање друштвеног развоја повери научним институцијама друштва, које могу да пруже поуздана емпиријска знања о реалном стању државе и нације, стварним могућностима и алтернативама даљег кретања. Одлуке, посебно оне о решењима фундаменталних проблема, ваља препустити „савезу врлина“. Све то теба чинити без импровизације. Власт би приликом спровођења предложених и образложених научних одлука одговарала због могућих одступања од предложеног.

Без истраживања историје свих научно заснованих функција државе – нације и теоријског осмишљавања посебних (појединачних) стратегија, те формирања доктринарног модела полистратегијског система наше државе нећемо добити прилику да пронађемо „наш модел капитализма“ иако имамо оригиналан пример Н. Р. Кине, јер смо закаснили.

Литература

1. Хелер, А: *Вредности и потребе*, Нолит, Београд, 1981.
2. Шешић, Б.: *Основи логике*, Научна књига, Београд
3. Бошњак, Б.: *Систематика филозофије*, Напријед, Загреб, 1977.
4. Блох, Е.: *Принцип нада*, Напријед, Загреб, 1981.
5. Марковић, М.: *Изабрана дела* (у осам томова), БИГЗ, Београд, 1994.
6. Фром, Е.: *Анатомија људске деструктивности*, Напријед, Загреб, 1986.
7. Хегел, *Историја филозофије*, БИГЗ, Београд, 1975.
8. Паскал, Б.: *Мисли*, Култура, Београд, 1969.
9. Бофр, *Увод у стратегију*, ВИЗ, Београд, 1968.
10. Е. М. Ерл, *Творци модерне стратегије*, Војно дело, Београд, 1952.
11. Клаузевиц, *О рату*, Геца Кон, Београд, 1939.
12. Харт, Л.: *Стратегија посредног прилажења*, Војно дело, Београд, 1952.
13. Томац, П.: *Војна Историја*, Војно дело, Београд, 1959.
14. Вукадиновић, Р.: *Нуклеарне стратегије суперсила*, АЦ, Загреб, 1985.
15. Свечин, *Стратегија*, Војно дело, Београд, 1956.
16. Сун Цу, *Умеће ратовања*, Глобус, Загреб, 1982.
17. *Енциклопедијски речник српскохрватског језика*, Матица српска, Нови Сад, 1967.
18. Тубић, Р.: *Енциклопедијски речник марксистичких појмова*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1974.
19. *Социолошки лексикон*, Савремена администрација, Београд, 1982.